

Правочини в цивільному праві

лекція

план

1. Поняття та ознаки правочинів.
2. Види правочинів.
3. Умови дійсності правочинів.
4. Форма правочину. Способи волевиявлення.

Поняття та ознаки правочинів

Правочин – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст.202 ЦК України).

Ознаки правочинів:

- 1) правочин є вольовим актом, дією особи (осіб);
- 2) дія, що спрямована на досягнення правового результату;
- 3) дія рівноправних суб'єктів цивільного права;
- 4) правомірна дія.

Правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним (ст.204 ЦК).

Види правочинів

- 1) Залежно від кількості осіб, вияв волі яких є необхідним для вчинення правочину:
  - **односторонній** – дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами (ч.3 ст.202 ЦК);
  - **дво- чи багатосторонній** – погоджена дія двох або більше сторін (ч.4 ст.202 ЦК).
- 2) Залежно від наявності зустрічного обов'язку однієї сторони надати певне благо іншій:
  - **оплатний**
  - **безоплатний**
- 3) Залежно від моменту, з якого правочин вважається укладеним:
  - **консенсуальний**
  - **реальний**
- 4) Залежно від підстави правочину:
  - **каузальний**
  - **абстрактний**
- 5) Залежно від посилання на певні обставини, з якими пов'язуються настання правових наслідків:
  - **безумовний**
  - **умовний**
    - під відкладальною умовою (ч.1 ст.212 ЦК)
    - під скасувальною умовою (ч.2 ст.212 ЦК)
- 6) Залежно від визначеності строку правочину:
  - **строковий**
  - **безстроковий**

Стаття 203. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину

1. Зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

2. Особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності.

3. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі.

4. Правочин має вчинятися у формі, встановленій законом.

5. Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

6. Правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.

Форма правочину

Форма правочину – спосіб фіксування волевиявлення осіб, що вчинили правочин. Згідно ст.205 ЦК, існують 2 форми укладання правочину:

1) усна:

- а) за допомогою мовчання;
- б) шляхом здійснення конклюдентних дій;
- в) вербальна (усна);

2) письмова:

- а) проста;
- б) електронна;
- в) нотаріально посвідчена;
- г) з державною реєстрацією виникнення чи переходу прав на нерухоме майно.

Якщо інше не встановлено законом, сторони самі мають право обирати форму правочину (ч.1 ст.205 ЦК).

Стаття 205. Форма правочину. Способи волевиявлення

1. Правочин може вчинятися **усно або в письмовій (електронній) формі**. Сторони мають право обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом.

2. Правочин, для якого законом не встановлена обов'язкова письмова форма, вважається вчиненим, якщо поведінка сторін засвідчує їхню волю до настання відповідних правових наслідків.

3. У випадках, встановлених договором або законом, воля сторони до вчинення правочину може виражатися її **мовчанням**.

Стаття 206. Правочини, які можуть вчинятися усно

1. Усно можуть вчинятися правочини, **які повністю виконуються сторонами у момент їх вчинення**, за винятком правочинів, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, а також правочинів, для яких недодержання письмової форми має наслідком їх недійсність.

2. Юридичній особі, що сплатила за товари та послуги на підставі усного правочину з другою стороною, видається документ, **що підтверджує підставу сплати та суму одержаних грошових коштів**.

3. Правочини **на виконання договору, укладеного в письмовій формі**, можуть за домовленістю сторін вчинятися усно, якщо це не суперечить договору або закону.

Стаття 207. Вимоги до письмової форми правочину

1. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його **зміст зафіксований** в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, або надсилалися ними до інформаційно-телекомунікаційної системи, що використовується сторонами. У разі якщо **зміст правочину зафіксований у кількох документах**, зміст такого правочину також може бути зафіксовано **шляхом посилання** в одному з цих документів на інші документи, якщо інше не передбачено законом.

2. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він **підписаний його стороною (сторонами)**.

Правочин, який вчиняє юридична особа, підписується особами, уповноваженими на це її установчими документами, довіреністю, законом або іншими актами цивільного законодавства.

3. **Використання** при вчиненні правочинів **факсимільного відтворення підпису** за допомогою засобів механічного, електронного або іншого копіювання, електронного підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів, або іншим чином врегульовується порядок його використання сторонами.

4. Якщо **фізична особа** у зв'язку з хворобою або фізичною вадою **не може підписатися власноручно**, за її дорученням текст правочину у її присутності **підписує інша особа**.

Підпис іншої особи на тексті правочину, що посвідчується нотаріально, **засвідчується нотаріусом або посадовою особою, яка має право на вчинення такої нотаріальної дії**, із зазначенням причин, з яких текст правочину не може бути підписаний особою, яка його вчиняє.

Підпис іншої особи на тексті правочину, щодо якого **не вимагається нотаріального посвідчення**, може бути засвідчений відповідною **посадовою особою за місцем роботи, навчання, проживання або лікування** особи, яка його вчиняє.

Особливості електронного правочину

Електронний правочин – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем (ст.3 Закону України «Про електронну комерцію»).

Особливості:

- 1) укладається *між суб'єктами електронної комерції*;
- 2) *шляхом* пропозиції його укласти (**оферти**) однією стороною та її прийняття (**акценту**) другою стороною;
- 3) **оферта** може бути зроблена *шляхом надсилання комерційного електронного повідомлення, розміщення пропозиції (оферти) у мережі Інтернет або інших інформаційно-телекомунікаційних системах*;
- 4) **акцент** може бути наданий *шляхом надсилання електронного повідомлення особі, яка зробила пропозицію укласти електронний договір; заповнення заяви (форми) про прийняття такої пропозиції в електронній формі; або вчинення дій, що вважаються прийняттям пропозиції укласти електронний договір, якщо зміст таких дій чітко роз'яснено в інформаційній системі*;
- 5) **місцем укладення** є *місцезнаходження юридичної особи або місце фактичного проживання фізичної особи, яка є продавцем (виконавцем, постачальником)*;
- 6) **покупець** (замовник, споживач) повинен *отримати підтвердження вчинення електронного правочину у формі електронного документа, квитанції, товарного чи касового чека, квитка, талона або іншого документа у момент вчинення правочину або у момент виконання продавцем обов'язку передати покупцеві товар*;
- 7) електронний договір, укладений шляхом обміну електронними повідомленнями, за правовими наслідками **прирівнюється до договору, укладеного у письмовій формі.**

Стаття 208. Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі

1. У письмовій формі належить вчиняти:

1) правочини між юридичними особами;

2) правочини між фізичною та юридичною особою, крім правочинів, передбачених частиною першою статті 206 цього Кодексу;

3) правочини фізичних осіб між собою на суму, що перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, крім правочинів, передбачених частиною першою статті 206 цього Кодексу;

4) інші правочини, щодо яких законом встановлена письмова форма.

Стаття 209. Нотаріальне посвідчення правочину

1. Правочин, який вчинений у письмовій формі, підлягає нотаріальному посвідченню лише у випадках, встановлених законом або домовленістю сторін.

Власник нерухомого майна має право встановити (скасувати) вимогу нотаріального посвідчення договору (внесення змін до договору), предметом якого є таке майно чи його частина, крім випадків, якщо відповідно до закону такий договір підлягає нотаріальному посвідченню. Встановлення (скасування) вимоги є одностороннім правочином, що підлягає нотаріальному посвідченню. Така вимога є обтяженням речових прав на нерухоме майно та підлягає державній реєстрації в порядку, визначеному законом.

2. Нотаріальне посвідчення правочину здійснюється нотаріусом або іншою посадовою особою, яка відповідно до закону має право на вчинення такої нотаріальної дії, шляхом вчинення на документі, в якому викладено текст правочину, посвідчувального напису.

3. Нотаріальне посвідчення може бути вчинене на тексті лише такого правочину, який відповідає загальним вимогам, встановленим статтею 203 цього Кодексу.

4. За бажанням фізичної або юридичної особи будь-який правочин з її участю може бути нотаріально посвідчений.

Стаття 210. Державна реєстрація правочину

- 1. Правочин підлягає державній реєстрації лише у випадках, встановлених законом. Такий правочин є вчиненим з моменту його державної реєстрації.**
- 2. Перелік органів, які здійснюють державну реєстрацію, порядок реєстрації, а також порядок ведення відповідних реєстрів встановлюються законом.**